

TEKSTİL YÜZEY TASARIMINDA DENEYSELLİK

Semra GÜR ÜSTÜNER*

Özet

Genellikle dokuma ve dokumacılıkla anılan tekstilin, günümüzde en çok giyim ve moda ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak tekstil tasarımı; tekstilin üretim yöntemlerinden dokumanın haricinde örmeyi ve bu üretim yöntemleri ile elde edilen tekstil yüzeyinin dekore edilip desenlendirilmesi olan baskı tasarımı da içermektedir. Tasarım eğitiminde, öğrencileri sektöre yönelik, yenilikçi bakış açısını kaybetmeden tasarlamaya taşıyan yeteneklerini geliştirici en etkin çalışma yöntemi; araştırmacı ve deneysel eylemlerde bulunmasını sağlayan yöntemdir. Deneysel yaklaşımda sanat ürünü veya tasarım objesi olarak model veya hedef belirtmek amaç değildir. Çalışmanın amacı; çoğunlukla baskı tasarımı ile ilgili bir eskiz süreci gibi görünen yüzey tasarımlarında deneysellik sonucu elde edilebilen farklılıkları göstermektir. Deneysellik ön planda olsa da yüzey tasarımlarında; tasarım öğelerinin, ilkeler doğrultusunda uyumlu ve dengeli bir şekilde kurgulanması araştırılmalıdır. Yüzey tasarımları tekstilin dışında seramik, ambalaj tasarımı ve aksesuar gibi farklı alanlara da uygulanabilir. Ancak birçok alanda kullanılabilmesi mümkün olsa da her alanın yapı oluşturma malzemesine göre değişen dinamikler barındırmaktadır. Bu bağlamda tekstil tasarımcılarının yaratı sürecinde; dokuma veya örme kumaştaki yapıyı oluşturan, örgü ve iplik kalınlıkları gibi etmenleri düşünmeden yaptıkları yüzey tasarımları, özgünlük açısından değerlidir. Tekstil tasarımcılarının yeniyi aramadaki en büyük destekçisinin deneysel yüzey tasarımları olacağı düşünülmektedir. Çalışmada, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümünün temel derslerinden biri olan Buluş Kompozisyon dersinde yapılan yüzey tasarımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil Yüzey Tasarımı, Buluş Kompozisyon, Yaratıcılık, Deneysellik.

EXPERIMENTALITY in TEXTILE SURFACE DESIGN

Abstract

The textile, which is usually referred to weaving, today is mostly associated with clothing and fashion. However, textile design; in addition to weaving also knitting as a production method and printing design which is decoration and patterning of the textile surface obtained by these production methods. In design education, the most effective way of working while improving the skills of the students with innovative perspective towards industry is to steer students towards research and experimental actions. Aim is not to specify a model or target as an art product or design object in the experimental approach. Purpose of this study; is to show the differences that can be obtained as a result of experimentation in surface designs which seem to be a sketch process mostly related to printing design. Although experimentalism is in the foreground, in surface designs; design elements should be investigated to be in harmony and balanced in accordance with the principles. In addition

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü, semragurustuner@gmail.com

to textiles, surface designs can be applied to different fields such as ceramics, packaging design and accessories. However, although it can be used in many fields, each field has dynamics that vary according to the construction material. The surface designs that are created without considering the factors such as knitting and yarn thicknesses of structure in woven or knitted fabric are valuable in terms of originality during creation of designers. In this context, the biggest supporter of textile designers in search of the new is thought to be experimental surface designs. In this study, surface designs of Creative Composition course, one of the basic courses of Textile Department of Marmara University Faculty of Fine Arts, were examined.

Keywords: Textile Surface Design, Creative Composition, Creativity, Experimentality.

Giriş

Tekstilde tasarım kavramının bilinirliğinin, günümüzde neredeyse giyim ve moda üzerinden olduğu söylenebilir. Tasarım olarak dokuma, örme, baskı ve giyim olmak üzere dört ana başlık altında ele alınan tekstil; ev tekstilinden jeotekstillere, otomotiv endüstrisinden sağlık sektörüne kadar insan hayatı içinde geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Dar anlamda dokuma ve dokumacılık olarak açıklanan (Ergür, 2002:265) tekstilin; dokuma, örme ve dokunmamış tekstiller olmak üzere üç üretim yöntemi bulunmaktadır. “*Dokuma ve örmede ipliklerle, dokunmamış tekstillerdeyse elyafı elde edilen bir yapı ve bu yapının bir yüzeyi vardır. Tekstil üretim yöntemlerinde desenlendirme yapı ve yüzey ilişkisi birlikteliği sonucunda elde edilir*” (Gür, 2014:3). Tekstillerin desenlendirilmesinde sadece yüzeyin değerlendirildiği diğer bir tasarım alanı da baskıdır. “*Tekstil baskıcılığı desenlerin elyafı da ipliklerle oluşturduğu keçe, dokuma, örme gibi tekniklerden farklı olarak üretimi tamamlanmış tekstil yapılarının üzerine estetik anlatımların geleneksel ya da endüstriyel yöntemlerle aktarıldığı yüzeysel bir uygulamadır*” (Akbostancı, 2014:31). Bu bağlamda yüzey tasarımları; yapısal bir tekstil üretim yöntemi olmayıp, tekstillerin yüzeyine baskı yöntemi ile aktarıldıkları için çoğunlukla sadece baskı tasarımı ile ilişkilendirilmektedir.

Yapı ve yüzey birlikteliği içinde desenlendirilebilen dokuma ve örme kumaşlarda da tasarım sürecinde yüzey tasarımları son derece önemlidir. “*Dokuma dizaynı yüzeysel olmayıp yapısaldır ve estetik tasarımın teknik açıdan çözülmesi ile oluşmaktadır. Bu nedenle estetik tasarımın yanında teknik tasarı da söz konusudur*” (20.Yıl Katalogu, 1977:11). Elde edilen yüzey görüntüsünün nasıl üretileceği sorunsalı ile yapı ve yapıyı oluşturacak elemanların birlikteliği dokuma ya da örme tasarımı meydana getirmektedir.

Bu çalışma kapsamında tekstil tasarımında önemli bir başlangıç noktası olarak ifade edilebilecek olan yüzey tasarımlarında, deneysellik sonucunda elde edilebilecek özgün yüzeylerin çeşitliliği vurgulanmaktadır. Yüzey tasarımı örnekleri, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Bölümünün tekstil tasarımına giriş niteliğindeki Buluş Kompozisyon arşivinden seçilmiştir.

Tekstil Tasarımı Eğitiminde ‘Buluş Kompozisyon’

1950’den sonra sanayileşmenin arttığı Türkiye’de, ortaya çıkan tasarımcı ihtiyacını karşılamak için güzel sanatlar eğitimi veren bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur (Ak, 2008:25). 1919-1933 yılları arasında Almanya’da eğitim veren Bauhaus Okulunun öğretisi doğrultusunda 1957-1958 öğretim yılında açılan Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu da endüstriyel üretime yönelik sanat eğitimi vermeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonucunda Almanya’dan göç etmek zorunda kalan birçok bilim insanı, mimar, sanatçı ve akademisyen farklı ülkelerde üretimlerine devam etmişlerdir. Bauhaus’un

kapatılması ile sanat eğitimi ve tasarım anlayışı da dünyaya yayılmış ve birçok kurumu etkilemiştir. Türkiye’ye gelen birçok akademisyenin üniversitelere sağladığı katkılar bilinmektedir. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunun kuruluşunda da Alman akademisyenlerin rol aldığı görülmektedir.

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu; Mobilya ve İç Mimarlık, Grafik Sanatlar, Dekoratif Sanatlar, Tekstil Sanatları ve Seramik Bölümü olmak üzere 5 bölüm olarak eğitim hayatına başlamıştır (Ak, 2008:90-91). Bu bölümlerin ders programları incelendiğinde Buluş Kompozisyon derslerinin; Mobilya ve İç Mimarlık, Dekoratif Sanatlar, Tekstil Sanatları Bölümleri müfredatlarında yer aldığı görülmektedir (Ak, 2008:109,136,148). Dersin ismindeki ‘buluş’ yaratıcılık doğrultusunda deneyselliği, ‘kompozisyon’ ise tasarım öge ve ilkeleri ile “ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma”yı (TDK, Güncel Türkçe Sözlük) nitelemektedir.

Bauhaus’un kurucusu mimar Walter Gropius’a göre; “*genel eğitim veren okullardaki sanat dersleri, her çocuk ve insanda var olan biçimlendirici yaratma gücüne yönelik olmalıdır. Görme duyusu, form bilinci ve el becerisi geliştirilmeli, oyun biçiminde fark ettirmeden bilinçli iş’e yönelten bir yöntemle icat etme, deneyler yapma sağlanmalı, serbest biçimlendirme alışkanlığı kazandırılmalı, teknik bilgi verilmelidir*” (San, 2010:99-100). Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda da serbest biçimlendirmenin Temel Sanat Eğitimi derslerinde Serbest Şekillendirme olarak yer aldığı görülmektedir: Serbest Şekillendirme çalışmalarında, kâğıt, karton, mukavva, kumaş, metal, ağaç, kil, alçı, çimento, taş gibi her çeşit malzemenin form yaratma olanaklarının, bir oyun disiplini içinde denendiği belirtilmiştir (Ak, 2008:94).

Bauhaus’un açılmasından kapanmasına kadar yer alan Dokuma Atölyesini de form ustası olarak yönetmiş olan ressam ve teorisyen Johannes Itten, temel sanat eğitimi için önemli bir isimdir. “*Renk, malzeme, düzenleme (kompozisyon), devinim, ağırlık, ölçü vd. gibi öğelere ilişkin görsel-yoğrumsal niteliklerin, karşıtlıklar (kontrast) ilişkisi içinde yaşanması, denenmesi ve örgütlenmesinin istendiği bir dizi ödev serisini Itten’in yayımlarında izlemek mümkündür*” (San, 2010:99-100). Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda Temel Sanat Eğitimi, bir temel eğitim olarak tüm bölüm öğrencilerine verilmiştir. Bu eğitim anlayışı, 1982’den itibaren Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi olarak eğitim vermeye devam eden okulda da devam etmektedir.

Temel Sanat Eğitimi derslerinin yanı sıra her bölümün ana tasarıma giriş dersleri bulunmaktadır. Tekstil Bölümü, kuruluşundan günümüze Buluş Kompozisyon dersine müfredatında yer vermektedir. Diğer bölümlerde ders adının zamanla değiştiği görülmektedir. Günümüzde Tekstil Bölümünde uygulanan müfredatta eğitimin 3 yarıyılında Buluş Kompozisyon zorunlu ders olarak verilmektedir. Dersin ilk yarıyılında kompozisyonda denge ve tekrar düşüncesi ile belirli bir sistem dâhilinde yüzeyler elde edilmektedir. İlk dönem siyah-beyaz-gri değerlerin birlikteliğinin sorgulandığı dersin ikinci yarıyılında renk konusu ele alınmaktadır. 3. yarıyılında verilen Buluş Kompozisyon III dersinin amacı ise; öğrencinin farklı malzeme ve teknikleri tanıyarak tekstilin herhangi bir alanına uyarlanabilecek yüzey tasarımları oluşturmayı öğrenmesidir. Bunu yaparken deneysellikten korkmaması, malzemeyi zorlaması ve sonucu düşünerek araştırma yapmaması istenmektedir. Öğrencinin yeteneklerini geliştirici en etkin çalışma yöntemi; isteyerek araştırmacı, deneysel eylemlerde bulunmasını sağlayan yöntemdir. “*Bu yöntemde sanat ürünü veya işlevsel obje olarak model veya hedef göstermek yoktur*” (Asher, 1980: 46).

Tekstil Yüzey Tasarımı

Latince biçim vermek, temsil etmek demek olan ‘designare’ sözcüğünden gelen dizayn (design) (Tunalı, 2004:12), günümüzde tasarım olarak kullanılmaktadır. Sanatsal yaratı süreçlerini içermesinin

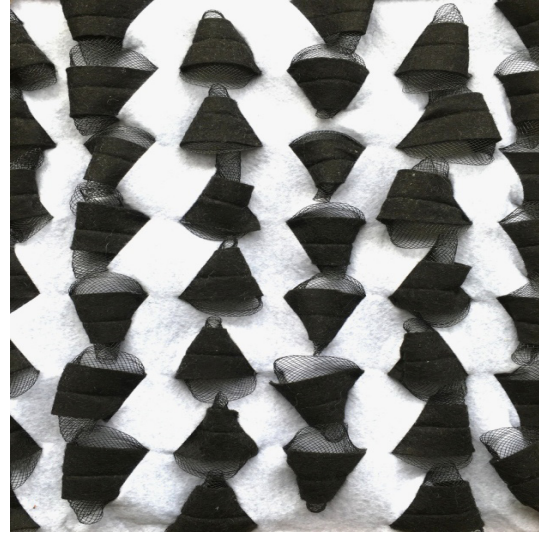
yanı sıra tasarımın, işlevsel olması gerekmektedir. Tekstil tasarımı “alanındaki her düzenleme çizgi-biçim-doku-renk v.b. tasarım öğeleri ile meydana getirilmektedir. Tüm sanat dalları için de geçerli olan bu öğeler tasarlayıcısının düşünce ve üslubuna göre farklılık gösterir” (Sezgin ve Önlü, 1992:87).

Tekstil üretim yöntemleri ile elde edilmiş ürünün yüzeyinin dekore edilmesi olarak nitelendirilebilecek olan tekstil yüzey tasarımı, desen ya da görsel doku oluşturmak için biçim ve renklerin düzenlenmesidir. Yüzey tasarımı seramik, cam, duvar veya ambalaj kâğıdı gibi tekstil dışındaki bir yüzeye de aktarılabilir tasarımı içermektedir (Gür, 2014:5-6). Yüzey tasarımı, tekstilin üretim yöntemlerinden dokuma ve örmenin yapıyı oluşturacak olan örgü türü, iplik kalınlığı gibi etmenlerine göre boyut, renk gibi değişimlerle kullanım alanına uygun hale getirilebilir.

Surface Design Association (Yüzey Tasarım Birliği) tarafından yapılan tanıma göre yüzey tasarımı; lifin, kumaşın renklendirilmesi, desenlendirilmesi ve yapılandırılmasıyla boyama, renklendirme, baskı, dikiş, süsleme, dokuma, örme, keçeleştirme ve kâğıt yapımı gibi işlemlerin yaratıcı keşiflerini kapsar (Miless ve Beattie, 2011:90). Tekstil Bölüm müfredatının 5. yarıyılında yer alan ve baskı, dokuma, örme ve giyim dalları için ayrı ayrı verilen Tekstil Tasarımında Karışık Teknikler dersinde bu bağlamda yüzey tasarımları yapılmaktadır (Görsel 1-2). Buluş Kompozisyon dersinde ise yüzey tasarımı, iki boyutlu görsel alanın düzenlenmesini kapsamakta olup, kâğıdın yüzeyinin kullanılması ile meydana getirilmektedir.

Görsel 1: Sebahat Yavuz, dokunmamış tekstil, yakma ve dikiş, 21x29 cm (detay), 2018.

Görsel 2: Sebahat Yavuz, endüstriyel keçe, tül, dokunmamış tekstil, kesme ve dikiş, 21x29 cm (detay), 2018.

Tekstil Yüzey Tasarımında Deneysellik

Tekstil yüzey tasarımlarının yapıldığı Buluş Kompozisyon dersinde yaratıcılık ön plandadır. Yaratıcılık, “herkesin aynı şekilde gördüğü (düşündüğü) bir şey üzerinde farklı düşünebilme yeteneği, tutum veya davranışı; önceden var olan nesne veya kavramları ele alıp, bunları yeni bir amaç için farklı ve sıra dışı şekillerde ilişkilendirme becerisidir” (Doğan, 2007:169). Yaratıcılık ile birçok tanım incelendiğinde “ortak olarak kullanılan kavramın ‘yeni’ ya da ‘yenilik’ özelliği olduğu görülmektedir; buna ‘özgünlük’ ya da ‘buluş’ diyenler de vardır” (San, 2008:15). Buluş Kompozisyon

dersi; öğrenciye, yenilik ve özgünlük arayışının deneme-yanılma süreçlerinden geçtiği bilgisini verir. Derste iki boyutlu yüzey tasarımları yapılırken malzemenin olanaklarının araştırılması deneysellik ekseninde gerçekleştirilmektedir.

“Genellikle bir çalışma için geçerli olan şemaların ve planların hazırlanma süreci olarak tanımlanan tasarım, güzel sanatlarda yaratıcı sürecin kendisi olmaktadır” (Sezgin ve Önlü, 1992:84). Sezgi, imgelem, deneme, araştırma, bulma, kalıplardan kurtulma, yeniden kurma gibi bir takım niteliklerin yer aldığı yaratıcı sürece, ‘merak’ gibi bir çıkış, ‘özgünlük’ gibi de bir sonuç eklenmelidir (San, 2008:15). Tekstil yüzey tasarımında yaratıcı süreç sonunda görsel anlatım olanaklarının ve resimleme tekniklerinin kullanılması ile özgün yüzey tasarımları oluşturmak hedeflenmektedir.

Yaratı süreci içinde düşüncenin ilk cisimlendirilme denemesi zorlayıcı olabilir: “Renkler, tuval ya da kâğıt üstünde, kendi hayalinde ‘gördüğü’ gibi çıkmaz; sözlerin, ritmin, ezginin gerçek tınısı, kendi hayalinde duyduğu ‘tını’yı çıkarmaz” (Kagan, 1993:415). Bu da beklenmedik görsellerin elde edilmesi ile sonuçlanabilir. İlk denemeler, hayal edilenin yakalanamaması ile sonuçlansa da bu fikre saplanıp kalmamak önemlidir. “Ayrıca yaparak öğrenmede çok yapmak, sürekli alıştırmalar denemek gereklidir” (Denel, 1981:17). Çokça yapılan denemeler ve sonucun henüz bir tekstil tasarımına dönüşmeyecek olması cesaretlendiricidir. Hata yapma ve eleştirilme korkusu ile mükemmeliyetçilik (Doğan, 2007:178) yaratıcılığın önündeki engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Dersteki deneysellik vurgusu; deneme-yanılma aşamalarının da yaratı sürecinin bir parçası olması açısından önemlidir.

Tasarımı oluşturmada kullanılan öğeler güzel sanat dallarının özelliğine göre sayıca artıp eksilebilir (Güngör, 2005:38). Genel olarak ise tasarım öğeleri; nokta, çizgi, leke, biçim-şekil-form, boyut-ölçü, aralık, doku, yön, ışık-gölge ve renk olmak üzere 10 başlık altında toplanabilir. Noktadan çizgiye, çizgiden sonsuz biçimlendirmeye varan tekstil tasarımlarında başrol renktedir. Tekstilin tüm tasarım ve üretim aşamalarında önemli bir faktör olan renk, diğer tasarım öğelerinin bu açıdan önündedir. Yüzey tasarımında, rengin yüzeyde dağılımı ve renkler ile biçimlemeler gibi herhangi bir forma dönüşmeyen arayışlar, çoğunlukla leke ve doku öğelerini oluşturmaktadır.

Tasarım öğelerinin uyumlu ve dengeli bir şekilde düzenlenmesi, yan yana gelip birbirleriyle ilişki kurabilmeleri için bazı ilkelere ihtiyaç vardır (Güngör, 2005:97). Tasarım ilkeleri; tekrar, uygunluk, zıtlık, koram, egemenlik, denge, birlik ve ritim olmak üzere 8 başlık altında ele alınabilir.

Tekrar; bir biçim, motif ya da cismin aynen ya da çok yakın özellikte birden fazla sayıda kullanılmasıdır. Tekrar eden biçimlerin aralarındaki benzerlik ilişkisi, birleştirici bir görev yapmakta bu da kompozisyon oluşturmada çabuklaştırıcı rol oynamaktadır (Güngör, 2005:98). Tekstil yüzey tasarımında en çok kullanılan tasarım ilkesi tekrardır.

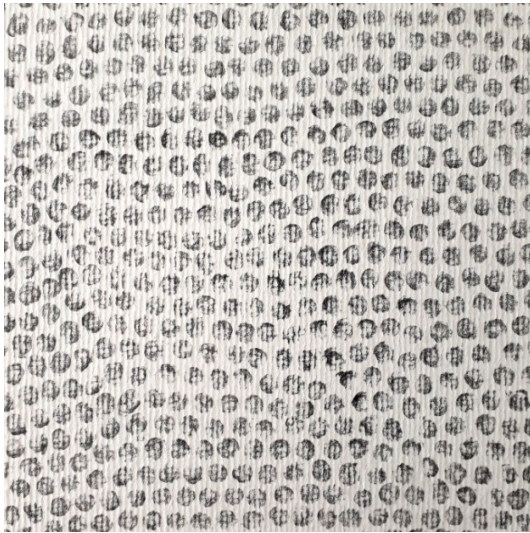
Tasarımda sonsuz akıp giden, devamlılığı olan bir yüzey etkisi veren tekrar kadar önemli bir diğer ilke de ritimdir. Nokta, çizgi, leke, biçim, doku ve renk gibi tasarım öğelerinin tekrarı ile elde edilen kompozisyonlarda bir çeşit düzen getirmek ritim ile mümkün olmaktadır. Örneğin, “ritim kendi kendini tekrar eden karakteristik ve düzgün ‘darbeler’ halinde aşağı veya yukarıya, sağa veya sola; kuvvetli, zayıf, uzun, kısa nitelik gösterebilir. Aynı şekilde düzgün olmayan, devamlı, devamsız, serbest ve hatta organik olarak da gözükabilir” (Denel, 1970:55). “Bir yüzey düzenlemesinde çok önemli olan ritmin etkinliği, yalınlık ve karmaşıklık oranlarının isabetli bir şekilde dengelenmesine bağlıdır. Ritmi oluşturan etkenlerden birinin (tekrar-aralık-ölçü-hareket-süreklilik) eksik ya da az ya da daha güçlü olması etkiyi azaltacak ve dengeyi bozacaktır” (Sezgin ve Önlü, 1992:89).

Tekstil tasarımında, tasarım öğelerinden renk, leke, doku; ilkelerinden tekrar ve ritim öne çıksa da tüm öğe ve ilkeler bir bütünün parçalarıdır. “Tasarımın bütün elemanları artık birer parça olarak gözükmeden çıkıp bir görsel tüm haline geldiğinde, yapı tamamlılık kazanacaktır” (Denel, 1970:64). Bu bağlamda yüzey tasarımlarında tüm öğe ve ilkelerin birlikteliği aranmalı; ancak teorik bilgiler, deneyselliğin önüne geçmemelidir.

Tekstil tasarımına kaynak oluşturmak için yapılan yüzey tasarımlarında; kâğıt üzerine suluboya, kuru boya, ekolin, guaj, pastel gibi boya teknikleri ile kâğıdın aşındırılması, kesilmesi gibi türlü müdahaleler kullanılabilir. Yüzeyin değerlendirilmesi ve yeni yüzeylerin yaratılmasında; kurşun kalemin, kâğıdın ve boya malzemelerinin olanakları değerlendirilebilir. Ayrıca tüm bu olanakların karıştırılması ile dikiş gibi birleştirici tekniklerin birlikteliğinden yüzey tasarımlarında farklı etkiler ortaya çıkmaktadır. İki boyutlu görsel düzenlemenin sınırlarını aşmayan çeşitli malzemelerin kullanılması da yeniyi aramada önemli olacaktır. Bu çalışmalar ile Buluş Kompozisyon dersinde belirli bir form arayışına gidilmemesi, bilindik/ezberlenmiş formların yıkılması ve malzemeye bakış açısının değişmesi hedeflenmektedir. Görme, algılama ve estetik bakış açısı yetisinin gelişeceği derste öğrenci, özgün yüzey tasarımları oluşturabilecek ve yüzey tasarımı ile ilgili biçimsel sorunları fark edip düzeltebilecek noktaya gelecektir.

Kurşun Kalemin Olanakları ile Yüzey Tasarımı Oluşturma

Kurşun kalem, eğitim hayatının ilk yıllarından itibaren var olan ve herkesin kolayca ulaşabildiği/ ulaşabileceği bir malzemedir. İlk yüzey çalışmalarına kâğıt üzerine kurşun kalem ile başlamak kolay gibi görünse de oldukça zorlayıcıdır. Yazmak ve çizmek için kullanılan kurşun kalem ile alışılmış bir biçimlendirmeye girmeden, tasarım ilkeleri doğrultusunda biçimlendirmeler yapmak kolay değildir; ilk denemeler başarılı olmayabilir. Kurşun kalemin kâğıt üzerinde bıraktığı izlerin ritmik tekrarları ile yüzey tasarımları ortaya çıkmaktadır (Görsel 3-4). Bu çalışmalarda füzün de kullanılabilir. Ancak füzün ile yapılan çalışmalarda çoğu zaman siyah ve gri değerler tüm yüzeyi kapladığı için kontrollü kullanılmalı; yüzey tasarımını oluşturan öğe ve ilkeler anlaşılır olmalıdır.

Görsel 3: Melisa Demir, kurşun kalem, dokulu kâğıt, 15x15 cm, 2015.

Görsel 4: Yeşim Beşcan, kurşun kalem, 15x15 cm, 2015.

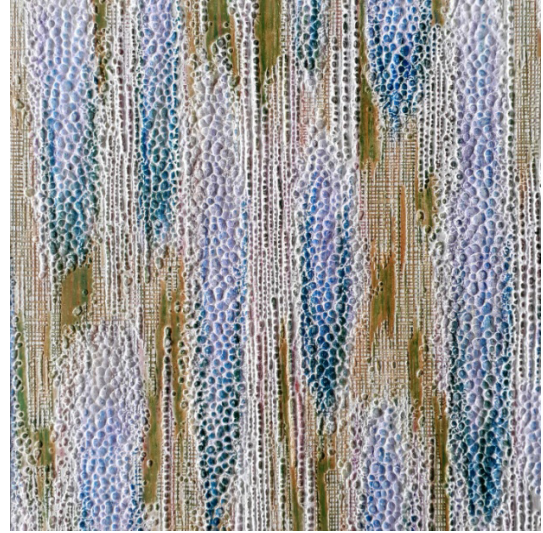
Kâğıdın Olanakları ile Yüzey Tasarımı Oluşturma

Kâğıdın olanakları ile yüzey tasarımı oluşturmada farklı gramajda kâğıtlar (mukavvadan aydıngere kadar) ve çeşitli dokulu kâğıtlar kullanılabilir. Bu kâğıtların her birine yapılabilecek olan; yakma, yırtma, aşındırma, katlama ve kimyasal madde (sodyum hipoklorit) ile ağartma gibi işlemler farklı etkiler yaratacaktır. Öğrencinin teorik bilgiyi sorgulamadan yaptığı bu denemelerin çoğu yüzey tasarımına dönüşmese de bu arayışın sürecin önemli bir boyutu olduğu unutulmamalıdır. Arama, deneme-yanılma, deneyselliğin olmazsa olmazıdır. İlk denemeler sonrası kontrol edilebilen yüzeylerde çizgi, leke ve nokta öğeleri açıkça görülmektedir (Görsel 5-6).

Renkli kâğıdın da kullanılabildiği çalışmalarda; kimyasal maddeler ile açma farklı renklerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Elde edilen yüzeyin yırtılarak bütünden parçaya parçadan tekrar bütüne dönüştürülmesi gibi yapı bozum teknikleri ile yeni yüzeyler elde etmek mümkündür (Görsel 7).

Görsel 5: Nurten Yüksel, 15x15 cm, kalın kâğıt ve aşındırma, 2008.

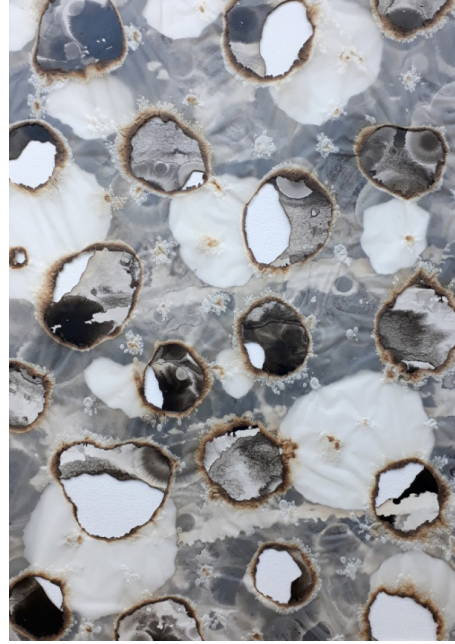

Görsel 6: Hale Gürsoy, 15x15 cm, dokulu kâğıt ve pastel boya, tarihsiz.

Görsel 7: Mükerrerem Atabay, renkli kâğıt, kimyasal açma ve yırtma, 19x28 cm, 2015.

Görsel 8: Nilgün Demirhan, aydınır kâğıdı ve yakma, 19x28 cm, 2013.

Aydınır olarak geçen ince şeffaf etkili kâğıtlara ısı ile müdahale edilmesi yüzeyinde farklı deformasyonlara sebep olmaktadır. Tam olarak yanmamış kısımlar beyaz baloncuk gibi etkiler bırakmaktadır. Bu da yüzeyde tasarım öğelerinden noktanın kullanımı olarak değerlendirilebilir. Kâğıtta kimi yerlerin tam olarak yakılmak istenmesi durumunda ise kontrollü olunmalıdır. Yakma ile elde edilen görüntülerde lekeler yüzeyde dengeli bir şekilde yer almalıdır (Görsel 8).

Boya Malzemelerinin Olanakları ile Yüzey Tasarımı Oluşturma

Tasarım öğelerinin tekstil tasarımı açısından en önemlisi renktir. Boya malzemelerinin olanakları ile yüzey tasarımı oluşturmada, renk ön plana çıkmaktadır. Boya malzemelerinin kâğıdı kapaticılık özellikleri farklı olabilmektedir. Ayrıca boyaların yoğunlukları da azaltılıp-artırılarak kullanılabilir. Bu iki etkinin yarattığı açık-koyu değerler, rengin lekesele kullanımını da sağlamaktadır. Aslında kapaticı bir boya olan guaj boyanın yoğunluğunun azaltılarak kullanılması ile yüzeyde şeffaf bir etki bırakması (Görsel 9) ile yüzeyi tamamen kapatan akrilik boyanın yarattığı dokular (Görsel 10), hem lekesele hem de renk öğelerinin kullanımına örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 9: Aykut Şakır, guaj boya, 15x15 cm, tarihsiz.

Görsel 10: Ferda Aktunç, akrilik boya, 15x15 cm, tarihsiz.

Karışık Teknikler ile Yüzey Tasarımı Oluşturma

Kurşun kalem, kâğıt ve boya malzemelerinin olanakları ile elde edilen yüzeylerde edinilen deneyimlerin karıştırılarak kullanılması, yeni yüzey tasarımları için önemlidir. Şeffaf özelliği ile kullanıldığı alanlarda yüzeydeki rengin doygunluğunu azaltan aydınır kâğıdının yer yer kullanılması renk ve lekeselelik açısından farklı etkiler yaratmaktadır. Tekstil tasarımının vazgeçilmezi olan tekrar ile devamlılığı olan yüzeyler elde etmede birçok malzemenin birlikteliği çeşitli dokular meydana getirmektedir (Görsel 12).

Görsel 11: Nİlgün Demirhan, pastel ve sulu boya, aydinger kâğıdı, 21x29.5 cm, 2013.

Görsel 12: Gülşah Arslan, renkli kalın gramajlı kâğıdın aşındırılması ve pastel boya, 21x29.5 cm, 2014.

Görsel 13: Ayşe Türel, siyah fon kartonu kâğıdının yırtılması ve suluboya, 21x29.5 cm, 2014.

Görsel 14: Ezgisu Atacan, pastel boya ve kazıma, 19x28 cm, 2015.

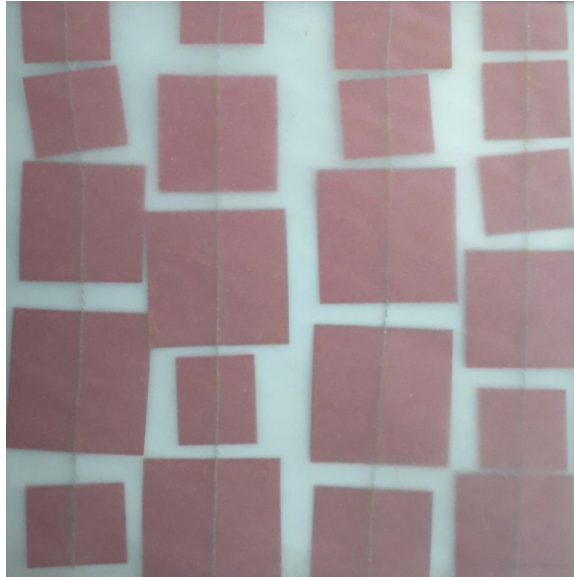

Görsel 15: Sevinç Yılmaz, kurşun kalemin olanakları ve kâğıdın aşındırılması, 20x20 cm, 2012.

Görsel 16: Gökçe Özkulak, aygınder kâğıdına ısı ile müdahale ve kurşun kalemin olanakları, 20x20 cm, 2012.

Farklı teknikler ile yüzey oluşturmada iki boyutlu görsel düzenlemeyi destekleyecek tekstil birleştirme yöntemi olan dikiş de kullanılabilir. Kâğıdın el ile ya da makinede dikilmesi, yüzey tasarımında farklı etkiler ortaya çıkarmaktadır. Dikiş, yüzeyde tasarım öğelerinden çizgi olarak değerlendirilebilir (Görsel 17-18). Görsel 17’de dikiş ile tutturulmuş renkli kâğıtlar, büyük-küçük ilişkisi ile korama örnek gösterilebilir.

Görsel 17: Nilüfer Ünay Çubukçu, aydinger kâğıtları arasında dikiş ile tutturulmuş renkli kâğıtlar, 15x15 cm, 2013.

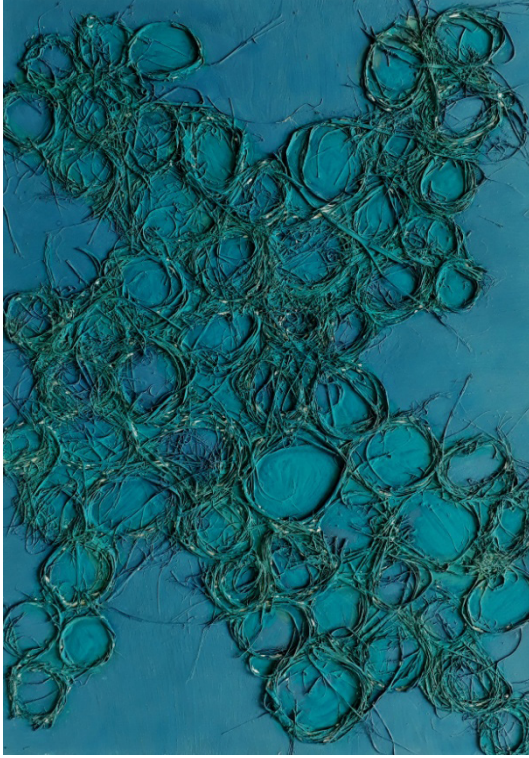

Görsel 18: Ercan Tenekecioğlu, renkli kâğıt ve aydinger kâğıdı, yırtma ve dikiş, 15x15 cm, 2013.

Farklı Malzemeler ile Yüzey Tasarımı Oluşturma

Farklı malzemeler ile yüzey tasarımı oluşturmada seçilen malzemelerin kâğıttan yükselerek üçüncü boyuta ulaşmaması gerekmektedir. İki boyutlu görsel düzenlemelerin sınırlarını zorlamayan farklı gramajda kâğıtların yanı sıra yeni malzeme arayışında lifler, iplikler ve sentetik malzemeler kullanılabilir. Tekstil liflerinin, ipliklerinin ya da sentetik malzemelerin birlikteliğinden çeşitli dokular ortaya çıkmaktadır (Görsel 19-20).

Görsel 19: İsimsiz, guaj boya, keten lifi, 17.5x25 cm, tarihsiz.

Görsel 20: Burcu Şener, plastik malzeme, iplik, 26.5x39.5 cm, tarihsiz.

Sonuç

Tekstil yapı oluşturma yöntemlerinden sonra yüzeyin desenlendirilmesi için kullanılan iki boyutlu yöntemlerin yarattı sürecini ele alan bu çalışmada, deneyselliğin getirdiği yaratıcılık ön plandadır. Tekstil tasarımına kaynak oluşturmak için yapılan yüzey tasarımlarında; tasarımın nerede kullanılacağı ve yüzey görüntüsünün nasıl kumaşa aktarılacağı düşünülmemesi, iplik ve örgü gibi yapısal faktörlerin olmaması gibi etmenler yaratıcılığın önünü açmaktadır. Bu bağlamda; günümüz tasarım dünyasında bilgisayar destekli tasarım dünyasının yarattığı dijital görünümle ile moda öngörülerini doğrultusunda koleksiyonlar oluşturan tasarımcılara, yeniyi aramada bir yöntem olarak yüzey tasarımında deneysellik önerilmektedir. Özgün tasarımlar elde etmek açısından yol gösterici olan bu yöntemden sadece baskı tasarımcıları değil dokuma ve örme tasarımcıları da faydalanabilirler. Ayrıca iki boyutlu yüzey tasarımları oluşturulurken, tasarım ilkeleri doğrultusunda gözün estetik anlamda eğitilmesi, giyim tasarımında yüzey ve form ilişkisinin sorgulanmasında etkilidir. Tekstil tasarımına giriş niteliğindeki tüm derslerde deneysellik ekseninde yüzey tasarımları oluşturmak yarattı sürecini olumlu destekleyecektir.

Kaynaklar

- Ak, B. (2008). *Sanat ve Tasarım Eğitiminde Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu Gerçeği*. İstanbul: M.Ü. Güzel sanatlar Fakültesi
- Akbostancı, İ. (2014). 20. ve 21. Yüzyıllarda Tekstil Baskı Tasarımı ve Üretiminin Değişen Tanımı. *Sanat Tasarım Dergisi*. Sayı:5, s.31-41.
- Aslier, M. (1980). *Varolmayana Biçim Vermek*. İstanbul: Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Yayınları.
- Denel, B. (1981). *Temel Tasarım ve Yaratıcılık*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliğı.
- Denel, B. (1970). *Tasarım Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Yükselen Matbaacılık Limited Şirketi.
- Doğan, N. (2007). Yaratıcı Düşünme ve Yaratıcılık. Özcan Demirel (Ed.), *Eğitimde Yeni Yönelimler* içinde (s.167-192). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ergür, A. (2002). *Tekstil Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınevi.
- Güngör, İ. H. (2005). *Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar*. İstanbul: Bilgisayar Destekli Baskı ve Reklam Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
- Gür, S. (2014). *Tekstil Yüzey Tasarımı Yaratı Sürecinde Renk*. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Marmara Üniversitesi/Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Kagan, M. (1993). *Estetik ve Sanat Dersleri*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Miless, J. ve Beattie, V. (2011). Surface Design of Textile. Briggs-Goode, Amanda and Katherine Townsend (Ed.), *Textile Design: Principles, Advances and Applications* içinde (ss. 89-104). Oxford: Woodhead Publishing.
- Sezgin, Ş. ve Önlü, N. (1992). Tekstilde Tasarım Olgusu. *Tekstil ve Mühendis*. Sayı:32, s.84-89.
- San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5d9a37e0571ff0.69259629 (30 Ekim 2019)
- Tunalı, İ. (2004). *Tasarım Felsefesine Giriş*. İstanbul: Yapı Yayın.
20. Yıl Kataloğı (1977). DTGSYO Tekstil Sanatları Bölümü. İstanbul.